

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทาง การเมือง บทบาทของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาทางการเมืองนั้น เริ่มจากสื่อมวลชนได้สร้าง ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้แก่ประชาชน เนื่องจากสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการให้ข้อมูล ข่าวสาร (Information) และการให้การศึกษา (Education) แก่ผู้รับสาร บรรดาเนื้อหา ข่าวสาร ไม่ว่าจะทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ล้วนมีบทบาทในการ เสริมสร้างความรู้ความ เข้าใจในด้านการเมืองให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นผู้รับสาร

บทบาทของสื่อมวลชนต่อความรู้สึกทางการเมืองของประชาชนนั้น สามารถจะทำนาย ได้ว่า หากมีการเปิดรับข้อมูลทางการเมืองที่มีลักษณะ เสริมย้ำในทางบวก จะนำไปสู่การเพิ่มขึ้น ในด้านความเชื่อถือ เกิดการสนับสนุนทางการเมือง และในทางตรงกันข้าม หากมีการเปิดรับ ข้อมูลทางการเมืองที่มีลักษณะ เสริมย้ำในทางลบ ก็จะไปสู่ความรู้สึกไม่ไว้วางใจ การไม่ให้ความสนับสนุนทางการเมือง สื่อมวลชนจึงมีบทบาทในการเสริมสร้างสำนักทางการเมือง ค่า นิยมทางการเมือง ตลอดจนทัศนคติทางการเมือง ซึ่งหากประชาชนมีความสนใจในทางการเมืองแล้ว ก็ย่อมจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง

สื่อมวลชนใช้แต่จะเป็นสื่อกลางหรือช่องทางในการถ่ายทอดข่าวสารจากรัฐบาลสู่ ประชาชนเท่านั้น แต่ในบางสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ มีการเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารสองทาง (Two - way communication) คือ มีคอลัมน์ร้องทุกข์ หรือการสัมภาษณ์ความรู้สึก ความคิด เห็นของประชาชน สื่อมวลชนจะเป็นเวทีกลางแห่งความคิด เห็น ให้ประชาชนได้แสดงออกถึง

ความรู้ลึกซึ้งนึกคิด ความต้องการของประชาชน เพื่อรัฐบาลได้รับทราบและดำเนินการแก้ไขปัญหา เช่นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อรัฐบาลและประชาชน

จากบทบาทของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาทางการเมือง หนังสือพิมพ์เป็นสื่อสำคัญสื่อหนึ่ง ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเมือง ด้วยเป็นสื่อที่เน้นการนำเสนอข่าวสารความรู้ และยังถือว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทในการเฝ้าดูแลรัฐบาล (Watch dog of the government) ตลอดจนมีบทบาทเป็นกระบอกเสียงของสังคมอีกด้วย หนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และในหมู่ประชาชนด้วยกัน สะท้อนความคิดเห็นและนำนโยบายการบริหารงานของรัฐบาลมาสู่ประชาชน (วัลลภ สวัสดิวัลลภ, 2527) เมื่อการดำรงชีวิตประจำวันของเราต้องมีการเปิดรับสื่อมวลชน จากการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนี้เอง ทำให้เราเกิดภาพลักษณ์ต่อวัตถุและสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ (Schrank, 1988) ภาพลักษณ์ (Image) จึงเป็นภาพในใจที่บุคคลรับรู้ต่อวัตถุ สิ่งของ สถานที่ หรือผู้คนต่าง ๆ คนเราย่อมมีภาพในใจต่อโลกภายนอก ภาพลักษณ์จึงเกิดเป็นรูปร่างขึ้นจากประสบการณ์ของบุคคลและการศึกษา แต่ปัจจัยที่สามที่ทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ก็คือ สื่อมวลชน (Mass Media)

สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่บุคคลโดยการให้สถานภาพ (Status - Conferral Function) สื่อมวลชนจึงสามารถให้สถานภาพแก่เรื่องราวบุคคล องค์การ เคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางสังคม ด้วยการตั้งสิ่งเหล่านี้ออกมาให้คนสนใจ แต่ในการสร้างภาพลักษณ์โดยการให้สถานภาพแก่เรื่องราวบุคคลและองค์การนั้น ต้องพึงระลึกไว้ว่า สื่อมวลชนไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลดังกล่าว เพราะอิทธิพลของสื่อมวลชนในด้านทัศนคติ นั้น สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลในการ เสริมหรือสนับสนุนทัศนคติ เดิมของบุคคลที่มีอยู่ก่อน ตลอดจน ช่วยเสริมการสร้างการ เปลี่ยนทัศนคติและความคิดเห็นของแหล่งสื่อสารอื่น ๆ มากกว่าที่จะมีอิทธิพลในการสร้างหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยตรง (เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ, 2530) กล่าวคือ หากการเปิดรับข้อมูลข่าวสารมีลักษณะ เสริมย้ำในทางบวก จะนำไปสู่การ

เพิ่มขึ้นในด้านความเชื่อถือ และหากมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารมีลักษณะ เสริมย้ำในทางลบ ก็
จะนำไปสู่ความรู้สึกไม่ไว้วางใจ

ในทางการเมือง ภาพลักษณ์กับนักการเมืองเป็นของคู่กัน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญ
ประการหนึ่งต่อการพัฒนาทางการเมืองในอนาคต ภาพลักษณ์จะเป็นตัวแปรสำคัญต่อการได้รับ
การเลือกตั้ง หรือการได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (บรรพต วีระสัย, 2526)
นายกรัฐมนตรีก็เป็นนักการเมืองคนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เนื่องจากเป็นหัวหน้าคณะ
รัฐบาล เป็นผู้นำในการบริหารประเทศ ภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะ
วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยนั้น ยึดถือที่ตัวบุคคลมากกว่าระบบ และโครงสร้าง
การปกครองของไทยนั้น ตัวนายกรัฐมนตรีจะมีบทบาทอย่างมากต่อประชาชนทั้งประเทศ
(สุรพงษ์ โสณะเสถียร, 2534) ภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีที่ปรากฏออกมา ย่อมจะเป็น
เครื่องชี้ได้ว่านายกรัฐมนตรีได้รับการยอมรับและความน่าเชื่อถือจากประชาชนมากน้อยเพียงใด

การที่รัฐบาลจะมีเสถียรภาพอยู่ได้นั้น ย่อมจะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกรัฐมนตรีผู้เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล ดังนั้นภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีที่
ปรากฏออกสู่สายตาประชาชน ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะภาพลักษณ์กับความมีชื่อเสียง เป็นสิ่งที่มี
ความสัมพันธ์กัน เนื่องจากถูกสร้างขึ้นมาได้เหมือนกัน ดังนั้นคนมีชื่อเสียง เช่น นายกรัฐมนตรี
รัฐมนตรี เหล่านี้ ย่อมจะต้องให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ของตนเองอย่างแน่นอน และหนังสือพิมพ์
ก็เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี เนื่องด้วย
บทบาทของหนังสือพิมพ์กับการสร้างภาพลักษณ์ เกิดขึ้นโดยที่หนังสือพิมพ์เสนอความเป็นจริงของ
โลกภายนอก อย่างมีการเลือกสรรสิ่งที่ถูกนำมาเสนอนี้ จึงเป็นส่วนที่สร้างภาพในสมองของ
เรา เมื่อมีการสร้างสรรค์ขึ้นมาทีละน้อย คนเราก็จะตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่สื่อมวลชน
สร้างขึ้นมาทั้งทางด้านบวกและด้านลบ นั่นก็คืออิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อการนำเสนอภาพลักษณ์
ของนายกรัฐมนตรี

ในอดีต นายกรัฐมนตรีของไทยที่ผ่านมา ล้วนได้รับการขนานนามจากสื่อมวลชนมากมายหลายรูปแบบ ล้วนเป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีแต่ละท่าน ออกมาเป็นสมญานาม อาทิ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เจ้าของสมญา " นายกตลอลดกาล " จอมพล ถนอม กิตติขจร เมื่อเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรก ๆ ก็ได้รับขนานนามจากสื่อมวลชนว่า " นายกคนชื่อ " หรือพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้ได้รับสมญาว่า " เตมีย์ใบ้ " สมญานามเหล่านี้ ล้วนสะท้อนบุคลิกลักษณะ และสะท้อนทัศนคติของสื่อมวลชนที่มีต่อ นายกรัฐมนตรีได้อย่างชัดเจน

ประเทศไทยของเรามีนายกรัฐมนตรีมาแล้วถึง 20 คน และการขึ้นดำรงตำแหน่งของแต่ท่านก็แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้ง การปฏิวัติ รัฐประหาร หรือได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งก็ตาม แต่ในสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันนี้ ประชาชนต้องการนายกรัฐมนตรีที่เป็นนายกรัฐมนตรีที่สมบูรณ์แบบในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด นั่นก็คือ นายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งนั่นเอง ถึงแม้ว่าผู้จะมาดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีจะมาจากการเลือกตั้ง แต่ถ้าไม่เป็นที่ยอมรับของสื่อมวลชนและประชาชน ก็ย่อมจะมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น กรณีนายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมที่ได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล เพราะเป็นพรรคเสียงข้างมากในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ก็ไม่สามารถขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ เนื่องจากภาพลักษณ์ที่ออกมาไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนและของต่างประเทศด้วย เห็นได้ว่าภาพลักษณ์มีความสำคัญอย่างยิ่ง

จึงทำให้เกิดแนวความคิดที่จะทำการศึกษาภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีที่ผ่านมา 3 ท่าน และทั้งสามท่านก็เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยติดต่อกันมาตามลำดับ อีกทั้งยังเป็น นายกรัฐมนตรีที่ขึ้นดำรงตำแหน่งในลักษณะที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ

นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เข้าบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531 จนถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 เป็นนายกรัฐมนตรีที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาล ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2531 มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2533 เรียกว่ารัฐบาลชาติชาย 2 รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องออกจากตำแหน่งเนื่องจากเกิดการยึดอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. ซึ่งนำโดยพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น เมื่อวันที่เสาร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534

จากนั้นนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 นายอานันท์ ปันยารชุน ก็เข้าดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 - 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 โดยได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรีจากพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภา รสช.

เมื่อมีการคืนอำนาจให้ประชาชนโดยการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาลได้เสนอให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้เป็นผู้นำทางทหารและเป็นรองประธาน รสช. ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 แต่พลเอกสุจินดา คราประยูร ก็ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียง 48 วัน คือ ตั้งแต่วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2535 - วันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ก็ต้องลาออกจากตำแหน่ง เนื่องจากเกิดเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงของประชาชน ที่ไม่พอใจว่า

1. เกิดการสานต่ออำนาจของสภา รสช. ซึ่งไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง
2. ก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้งระหว่างที่ยังจัดตั้งรัฐบาลของพรรคการเมือง 5 พรรคที่เป็นเสียงส่วนมากยังไม่สำเร็จ พลเอกสุจินดาได้ปฏิเสธตลอดเวลาว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ภายหลังที่พรรคทั้ง 5 พรรคได้เตรียมจะเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ประชาชน

ไม่ยอมรับ พรรคการเมืองที่ร่วมจัดตั้งรัฐบาลจึงมา เชิญพล เอกสุจินดาเป็น นายกรัฐมนตรี และพลเอกสุจินดายอมรับและเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเวลาต่อมา ทำให้ประชาชนเห็นภาพลักษณ์ของพลเอกสุจินดา เป็นผู้ที่ไม่มี ความสัตย์ ไม่รับผิดชอบต่อคำพูดของตนเอง จึงพากันต่อต้านไม่ยอมรับการ ที่พลเอกสุจินดา มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

3. มีพรรคการเมืองฝ่ายค้านในขณะนั้น ได้หาเสียงเลือกตั้งโดยปลุกกระแสความ ต้องการของประชาชนให้มีความต้องการผู้ที่ เป็นนายกรัฐมนตรีมาจากการ เลือก ตั้ง เมื่อพลเอกสุจินดาขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการ เลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นคนนอก ทำให้กระแสต่อต้านจากประชาชนมีความรุนแรง มากขึ้น

เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น จึงเสนอชื่อนายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นทูลเกล้าฯ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 18 เข้าบริหารประเทศเป็นรัฐบาลรักษาการเพื่อเตรียมการเลือกตั้ง ระหว่างวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2535 - วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2535

จากลักษณะการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่แตกต่างกันทั้งสามท่านนี้ จึงทำให้ เกิดแนวความคิดที่จะศึกษาเปรียบเทียบว่า ภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีทั้งสามนั้น จะ เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผลที่ได้อาจจะ เป็นแนวทางในการตั้งข้อสังเกตถึงคุณสมบัติ ของนายกรัฐมนตรีที่ประชาชนต้องการต่อไปในอนาคต โดยดูจากการสื่อสารทางการเมือง โดยมิหนังกสิมพ์ เป็นผู้สร้างภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้นำของประเทศที่ผ่านมาจาก 3 รูปแบบ 3 นายกรัฐมนตรีนั่นเอง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พลเอกสุจินดา คราประยูร และนายอานันท์ ปันยารชุน ที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันว่ามีลักษณะอย่างไร

ข้อหานำวิจัย

ภาพลักษณ์ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พลเอกสุจินดา คราประยูร และนายอานันท์ ปันยารชุน ที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันแตกต่างกันหรือไม่

นิยามศัพท์

ภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีนหนังสือพิมพ์ : ภาพรวมของทัศนะของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อบทบาทในการบริหารกิจการของประเทศและบุคลิกภาพส่วนตัวของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พลเอกสุจินดา คราประยูร และนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งปรากฏในการนำเสนอในรูปของพาดหัวข่าว เนื้อข่าว และส่วนความคิดเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน

การสื่อสารภาพลักษณ์ทางการเมือง : การสื่อสารที่มุ่งก่อให้เกิดความรู้ ความรู้สึกที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งในใจของประชาชน มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลที่เป็นผู้นำทางการเมืองและองค์การหรือกลุ่มทางการเมืองของระบอบการเมืองนั้น เช่น การนำเสนอบทบาทของนายกรัฐมนตรีนไปในหมู่ประชาชน แล้วก่อให้เกิดความรู้ ความรู้สึกที่ชอบ อยากรสนับสนุนหรือไม่ชอบ และอาจอยากต่อต้านด้วยก็ได้

พาดหัวข่าว : พาดหัวข่าวในหน้า 1 แบบใหม่สุดประจำวันหรือ เดิมบรรทัด ทำหน้าที่บอกผู้อ่านให้ทราบถึงสาระสำคัญที่น่าสนใจของข่าวที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีทั้งสาม

เนื้อข่าว : ข้อเขียนที่แสดงรายละเอียดและข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ของข่าวที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีทั้งสาม โดยพิมพ์ต่อจากหัวข่าวของข่าวชิ้นนั้น ๆ

ส่วนความคิดเห็น : ข้อเขียนของคอลัมน์นิสต์ ผู้รู้ นักวิชาการ ที่นำเสนอในรูปแบบของบทบรรณาธิการ คอลัมน์วิจารณ์/ชุมชน บทความ/รายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีทั้งสาม

บทบาทที่แสดงออกในประเภทของข่าว : การตัดสินใจและนโยบายในการบริหารประเทศของนายกรัฐมนตรีทั้งสาม ที่แสดงออกในข่าวที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การทหาร ประชาชน ต่างประเทศ และอื่น ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจลักษณะการสื่อสารภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีที่ผ่านสื่อมวลชนทางด้านหนังสือพิมพ์ ทั้งในรูปแบบ วิธีการ และเนื้อหา ในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน
2. ได้แนวทางการพัฒนาแนวคิดถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อการสร้างภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี